

חליבה בפיקוח מצלמות

הרב דוב לנדא

א. הסכמת גדולי הפוסקים להשגחה באמצעות מצלמות

במחלבות תנובה מקובל מזה מספר שנים להיעזר בפיקוח על כשרות החלב, גם אצל נוכרים, ע"י מצלמות- אם זה בשידור חי, או שבזדקים בהיסטוריה השמורה במחשב. תנובה התחילה לפעול כך עפ"י פסקיהם של הגאון הרב שלום יוסף אלישיב זצ"ל והגר"ש הלוי וואזנר זצ"ל.

הרב אלישיב נשאל ע"י הגר"מ גרוס שליט"א, יו"ר ועדת מהדרין, "האם פרות של עכו"ם ועכו"ם חולבים" –אני מדגיש שהשאלה התייחסה ל"פרות של עכו"ם ועכו"ם חולבים" – "ויש וידאו המצלם ומעביר התמונות למשרדי תנובה ואפשר לראות הדודים ריקים קודם- וכל משך החליבה- האם הוא כישראל רואה ולא יהיה חליבת עכו"ם שנאסר". "והשיב", – ושוב אני מדגיש שזה כאשר הוא נשאל על חלב מפרות של נוכרים וחולבים נוכרים – מעיד הגר"מ גרוס, "דחשיבתא כישראל רואהו, כלומר, אם אחרי זה יסתכלו בוידאו ויתברר שהכל כדת, ומשום דאיכא מירתת"¹

מונח לפנינו מכתב בכתב יד של הגאון רבי שמואל וואזנר זצ"ל, בו נכתב "הריני לאשר כי וועדת מהדרין תנובה הציגו לפני את שאלתם בעניין השימוש במצלמות להשגחה על דירים של ערבים כהשגחה המועילה על פי דין לעניין השגחה על חלב שנחלב ע"י נוכרים ולאחר שעיינתי בדברים ובאופן הפיקוח שנעשה בעזרת המצלמות (שמצלמים את תחילת כל החליבות וגם במהלכן וביניהן ובאופן שהגוי בעל הדיר אינו יודע מתי מצלמים, ומקפידים לבדוק הצילומים מדי יום ביומו כולל מוצ"ש על מה שהיה בשבת והצילום נעשה הן על החליבה והן על מיכל החלב) ומקפידים לצלמו מדי יום ביומו כולל במוצאי השבת, הסכמתי כי ניתן לסמוך על ראייה באמצעות המצלמות לעניין ההשגחה שיחשב כחלב ישראל למהדרין. רק התניתי שלא יסמכו רק על מצלמות אלא שיבקרו גם מפעם לפעם בדירים הללו, וכן קיבלו לעשות, לבקר כעשרים פעם בשנה והשאר לסמוך על ראייה באמצעות המצלמות. הסכמתי לזה בצירוף דין הש"ס ושו"ע יו"ד דמהני יוצא ונכנס וקבעתי עשרים פעם יוצא ונכנס לכל הפחות".

* פורסם בקובץ נתיב החלב חלק ו, תשעו.

1. נתיב החלב קובץ ג', עמוד 29.

יש לנו פה עוד מכתב שגם בדירים של נוכרים מועיל מצלמות וחלבם חלב ישראל.

יש גם תשובה מהגאון רבי מרדכי אליהו זצ"ל² כפי שמובאים הדברים בספר "החלב ומוצריו וכשרותם" של ידידנו חבר ועדת מהדרין הרב עמרם אדרעי, שכיום מצלמים את החליבה במערכת של מעגל סגור וניתן לראות את החליבה גם אם לא עומדים בסמוך לגוי ממש. ודבר זה מצוי במקומות שבהם יש עדרים גדולים עד אלפי ראשי בקר שחולבים ואי אפשר במציאות לעמוד שם בשעת החליבה ובפרט שהחליבה נעשית באמצעות מכונות ורבים נחלבים בו זמנית וע"כ מתקינים את מערכת הצילום במעגל סגור. ולדינא, אופן זה של צילום במעגל סגור, מהני כיוון שיכול לראות את החליבה בשעת חליבתה, ובלבד שהגוי החולב ידע שיש צילום במעגל סגור וכן צריך ליזע שחלב טמא אסור לישראל ומרתת.

אם כן, יש לנו רשימה של גדולי ישראל שסבורים, שהמצלמות מועילות לכך שזה יהיה חלב ישראל.

ב. אופן הצילום המועיל

המצלמות מותקנות מעל כל מקום שייתכן שיכנס חלב לא כשר. אם זה בכניסה למקום החליבה, מכון החליבה ומעל כל ברז ופתח של הדודים שייתכן להוציא או להכניס חלב.

המצלמה משדרת בשידור חי לחדר פיקוד מיוחד הממוקם במשרדי תנובה. בחדר זה נמצאים משך שעות ימי החול משגיחי כשרות של תנובה. כאשר רוצים לבדוק חליבה של שעות שלא עקבו אחרי החליבה בשידור חי אפשר לבדוק זאת בהיסטוריה השמורה במחשבים. כל מוצאי שבת, משגיחי תנובה בודקים במחשבים את סדרי החליבה שהיו בשבת. זאת כדי לראות שחלבו רק בהמות כשרות, דקות או גסות וכן לראות שלא יהודי חלב, כי אם יהודי חלב החלב הזה לא ייחשב למהדרין בגלל איסור שבת.

בדרך כלל, בנוסף לשידורים שהמצלמה משדרת למשרדי תנובה, יש ברפת, או בדיר, מחשב במקום נעול שבו גם נשמרים התצלומים וזאת לגיבוי במקרה שיש במשרד ספקות, או שמגלים שהיתה הפסקת חשמל וכיוצ"ב. משגיח יכול לרדת לדיר לפתוח ולהפעיל את המחשב ולראות בזיכרון.

ג. סתירת טענות הסוברים שאין לסמוך על השגחה באמצעות מצלמות

א. מי שחולב את הבהמה אין לו אפשרות טכנית לשבש תמונות, היינו, לערוך את התמונות. הוא יכול לכבות את מערכת החשמל שתהיה הפסקת חשמל, שלא יהיו

2. שו"ת מאמר מרדכי, ח"א יו"ד סי' אות ד'.

שידורים; הוא יכול, במקרים מסוימים, לסובב את המצלמה שלא תצלם את מה שאנחנו רוצים שתצלם. או להדביק פלסטר על העינית שמצלמת וכיו"ב. ואז, בשעה שהמשגיח בודק את המצלמות, הוא בודק את ההיסטוריה או שהוא לא רואה את מה שקורה, אז החלב ייפסל כחלב מהדרין. ברור הדבר, שאי אפשר לשנות את האמת, את המציאות הנתונה כפי שצולמה ע"י המצלמה. לא בעל הרפת או הדיר, לא פועל שלו, לא טכנאי ואף לא מי שעובד בתנובה- כל אלה אף אחד לא יכול לשנות את המצולם.

ב. מי שטוען שאפשר לשנות ולזייף את הסרטים ע"י מכשירים שונים שהמציאו חכמי העולם בסיוע שליחי היצר-הרע, אינו אלא מטעה את העולם אם בשוגג ואם במזיד. נכון להיום, אין אפשרות כזו לכל הפחות לאנשים רגילים שלא עובדים במערכות הביון, וכמו שלא חוששים לחותם בתוך חותם שמא אנשים המומחים בזיופים יזייפו את החותמות, שזה בוודאי ידוע שיש כאלה- כך אין לנו בתנובה לחשוב שמא נמצא אדם שיוזע לשנות סרטים של מצלמות אלו. כך שהטיעון שניתן לשנות את המצולם הוא שטויות והבלים, דברים בטלים ומבוטלים. אין אפשרות לשנות דברים שמצלמה צילמה!

ג. כאשר רוצים לפקח על דיר או רפת, מתקינים מצלמות, בודקים את הכלים שהם ריקים מחלב, ואז בודקים את תחילת החליבה שהחלב הוא חלב כשר. כל העת החולב הוא בגדר מירתת להכניס לרפת או לדוד החלב חלב שאינו כשר. מפעם לפעם אף נכנסים משגיחים למקום כפי הנחיית הגר"ש וואזנר זצ"ל. זאת אומרת, יש כאלה שטוענים שאין פה בדיקה משעת החליבה, זה לא נכון. וודאי שיש לנו פה בדיקה מתחילת החליבה כמו שכתוב בשו"ע שהחבית ריקה, ואחרי זה עקבו כל שעת החליבה. ודאי ודאי שיש פה בדיקה מתחילת החליבה וכל שעת החליבה.

ד. ולכן, אם אנחנו יוצאים בהנחה שיש פה בדיקה ויש פה השגחה מתחילת החליבה ועד סופה, אי אפשר לדמות את זה לחמאת נוכרים שנאסרה ובבדיקה שלאחר מכן במצלמות אי אפשר להתירה.

אסביר את הדברים. פסיקת הרמ"א³ לפי דברי המרדכי ועוד "חלב של עובדי כוכבים שנאסר, אינו מועיל אם יעשו אח"כ גבינות או חמאה ממנה אלא נשאר באיסורו וכל מה שנעשה ממנו אסור". אם יש לנו חלב של גוי שזה אסור, ואח"כ נעשה מזה חמאה, החמאה לא תהיה מותרת. אם יש לנו חמאה של גוי מעיקר הדין מותר להשתמש בזה. ולמה? כי גוי שחולב מדעת שלעשות מזה חמאה ועושה מזה חמאה, יש לנו כלל שחלב של גמל לא מתגבן ואם זה הפך להיות חמאה זה כשר.

3. בשו"ע יורה דעה סימן קט"ו סעיף א'.

אבל אם יש לנו את החלב ונרצה לדעת אם החלב כשר או לא ונעשה מזה חמאה- החלב שנאסר לא נהיה מותר. באים המערערים ואומרים, גם כאן, החלב נאסר בשעת החליבה ואנחנו רוצים להתיר את זה שבמוצאי שבת משגיח יבדוק את ההיסטוריה, אבל כבר חל על זה שם איסור.

טיעון זה איננו נכון כלל וכלל. אין לזה שום שייכות אחד לשני. הש"ך⁴ כותב: "אינו מועיל וכו'" - דווקא בסתם חלב אינו מועיל, אבל כשאנו יודעים שדעת עובד כוכבים היה לעשות גבינות מהחלב, מותר לישראל לעשות ממנה אח"כ גבינות כמו שכתוב לקמן סעיף ב'.

כך גם כאן ברור שאין בדעתו של הנכרי ברפת להוסיף חלב טמא, כי הוא יודע שעוקבים אחריו, ואם עוקבים אחריו ויראו שהוא מכניס שם משהו לא כשר, יפסלו לו את החלב. זאת אומרת, החליבה עצמה מושגחת ע"י המצלמות הצופות בחליבה והגוי מודע לכך ולכן לכתחילה החלב לא נאסר.

א. יש שרוצים לומר שע"י פיקוח באמצעות המצלמות תתמוטט חומת הכשרות והרבה יסודי הדת. מתוך ניסיוני בעסק הכשרות קרוב לשלושים שנה אני יכול להגיד בוודאות, שהמצלמות במקומות שונים, לא רק לגבי החליבה, הועילו הרבה וחיזקו מאוד את חומת הכשרות. לא ערערו אלא חיזקו.

ההתנגדות למצלמות מקורה בוויכוח שהגיע אלינו מדרום אמריקה.

כשביקרתי שם ונסעתי לרפת, היה זה ביום ייצור בו מייצרים בהשגחת גוף הכשרות שמתנגד לפיקוח על המצלמות. לצערי הרב לא ראיתי משגיח במקום, אלא רק סליל מדבקות שנושא את הכיתוב של חלב ישראל כשר למהדרין שהיה מונח על השולחן ללא השגחה לשימושם של הנוכחים.

אין ספק שאם אותה כשרות הייתה נעזרת במצלמות היו נוכחים לדעת שהמשגיח שאמור להיות במקום לא נמצא ושהמדבקות כן נמצאות והיו רואים שמכניסים למוצרים המסומנים כחלב ישראל למהדרין חלב נכרים גמור, וכך לא היו מכשילים ציבור שלם המהדר אחר חלב ישראל בחלב נכרים. זו התועלת של המצלמות.

ב. יש הרוצים לפסול את סרטי המצלמות משום שלדעתם מבחינה מציאותית בלתי אפשרי להעמיד השגחה הנסמכת על כך שהמשגיח יבדוק את כל התמונות כולן. לא יכול להיות, כך יש מי שטוען, שהמשגיח יראה את כל התמונות של כל השבת. גם כאן יש לדחות את הדברים. הפוסקים הרי הסכימו שאם יש שם ישראל שיוצא

4. סימן קט"ו ס"ק י"ח.

ונכנס, הדבר מספיק להחשיב את החלב כחלב ישראל. כך כתוב בפרישה⁵, ולכאורה מאי שנא ומה בכך שלא רואים כל הזמן? וכי הדבר גרע מיוצא ונכנס שאף הוא מצולם כל הזמן והוא לא יודע מתי רואים ומה רואים ובדיוק כמו שאינו יודע מתי ייכנס או יקום הישראל ויראה את מעשיו.

ובפועל, באמצעות המצלמה אנחנו מצליחים לראות את החליבה מתחילתה ועד סופה והרבה מעבר למה שכל משגיח היה רואה גם אילו היה נמצא במקום כל הזמן.

ג. יש שרצו לפסול את המצלמות משום שאין זה ראייה או עדות המועילה לגבי דיני תורה, ואף אם נאמר שהמצלמות מספקות לנו ידיעה אין זה מספיק כי בעינין ראייה ועדות. והדברים לא מובנים שהרי ההשגחה על חלב איננה מטעם עדות. אכן בעדות צריך ראייה וראייה באמצעות מצלמה לא תחשב ראייה. אך לעניין חלב ישראל אין כל צורך שעדות וכי אנו פוסלים אישה וקטן או קטנה העומדים בשעת החליבה משום שם פסולים לעדות? הרי הדבר מפורש ברמ"א⁶ שהם כשרים לכך.

ד. יש רוצים לטעון "חדש אסור מן התורה" פשוטו כמשמעו. אלא שלפי טיעון זה האם נקפיד היום לחזור את המצות לפסח עם קיסם כפי שהיו מחוררים בעבר, ושהכל מחוררים מצות עם ריידלר גדול? כיוון שהכל יודעים שבריידלר הגדול יש משום הידור בכך שהמצה מתחוררת מיד בפעם אחת ואינה שווה על שולחן בלא עבודה. כך גם כאן צריך להפנים את ההשגחה באמצעות המצלמות, היא מועילה מאוד והלוואי וכולם היו סומכים על זה בתוספת משגיחים.

5. ס"ק ג', בש"ך ס"ק ד', בט"ז ס"ק ג'.
6. בסי' קט"ו סעיף א'.